

CURS 2 – Particularitățile dezvoltării cognitive în adolescență

Implicații pedagogice

Tematica abordată

- ▶ 1. Particularitățile dezvoltării cognitive în adolescență
- ▶ 2. Implicații pedagogice

1. Particularitățile dezvoltării cognitive

- ▶ Avansul cognitiv în adolescență se concretizează atât prin transformări structurale, cât și funcționale.
- ▶ Din punct de vedere **structural** este vorba despre creșterea capacității memoriei de lungă durată, precum și a memoriei de lucru (prin accesarea unui număr mai mare de informații de la nivel subconștient, din memoria de lungă durată, necesare rezolvării sarcinilor cognitive)

- ▶ De asemenea, se observă extensia capacității interpretative, în sensul cunoștințelor conceptuale (denumire tautologică, dar acceptată în literatura de specialitate). Liceenii nu au doar cunoștințe declarative și procedurale, ci știu și să explice sau să problematizeze, pornind de la întrebarea "de ce".
- ▶ De exemplu, la psihologie vor face distincția între imaginație și creativitate, elevii știind să explice de ce aceste constructe psihice nu sunt interșanjabile, descriind modul în care acestea interacționează în situații concrete.

► Din punct de vedere **funcțional** este vorba despre:

- ❑ Creșterea vitezei de procesare informațională
- ❑ Îmbunătățirea atenției selective și distributive
- ❑ Creșterea abilităților de luare a deciziilor (cu atât mai mult în situațiile în care adulții încurajează asertivitatea și autonomia cognitivă)
- ❑ Dezvoltarea strategiilor metacognitive – cu rol în supervizarea/monitorizarea propriilor procese cognitive
 - ✓ Cele enunțate mai sus sunt de fapt **funcții psihice executive**, care sunt clar îmbunătățite față de perioada copilăriei (aceasta se datorează maturizării neuronale din zona frontalului median – sediul funcțiilor executive)

Perspectiva piagetiană asupra dezvoltării cognitive în adolescență

- ▶ Capacitatea de a gândi/opera asupra posibilului, construind ipoteze și testând la nivel mental (nemaifiind nevoie de exemple concrete) diverse variante rezolutive, alegând-o în final pe cea mai potrivită
- ▶ Posibilul captivează mintea adolescentului, dar în același timp îi creează și anxietatea carteziană – conștientizează că adevărul este relativ, existând întrebări fără răspuns și probleme nerezolvate

- ▶ O altă caracteristică definitorie este cea a capacității de a elabora raționamente ipotetico-deductive – adolescenții formulează presupozii, creează adevărate experimente pentru a le testa, ajungând în final la o concluzie prin care validează sau infirmă ipotezele propuse.

Limitări ale concepției piagetiene

- ▶ Piaget nu ia în considerare variabilitatea individuală și influențele contextuale asupra dezvoltării inteligenței
- ▶ Nu este avut în vedere avansul funcțional generat de transformările la nivelul procesării informaționale, memoriei de lucru și metacogniției

2. Implicații pedagogice

2.1. Dezvoltarea capacității de procesare informațională și avantajele aduse de operaționalizarea formală sunt principalele argumente pentru ca profesorii să îi stimuleze pe elevi să gândească în prelungirea ideilor expuse de profesori, exersându-le gândirea euristică, divergentă, laterală și nu în ultimul rând gândirea critică

2.2. Așa cum sugerează Jerome Bruner, interesul elevilor pentru învățare apare atunci când profesorii sunt capabili să stimuleze curiozitatea epistemică și să îi conecteze pe elevi cu aplicațiile concrete ale informațiilor transmise

2.3. Stimularea dezvoltării metacogniției:

- ▶ Este de dorit ca profesorii să creeze situații concrete de învățare prin care liceenii să exerseze și să asimileze tehnici de optimizare a muncii intelectuale – de exemplu învățarea de mnemotehnici – schematizarea, cromatizarea notițelor, asocierea cu imagini sau concepte–cheie, tehnica LOCI, tehnica acronimelor, înregistrarea audio a materialului de învățat.

- ▶ Elevii să fie familiarizați cu ceea ce înseamnă optim repetițional (numărul prea mare de repetări duce la suprasaturare, interferențe și uitare)
- ▶ Să conștientizeze avantajele repetițiilor eșalonate față de cele comasate
- ▶ Să știe că se reține mult mai eficient materialul care este nu doar citit, ci învățat, reprodus și folosit în exerciții aplicative

2.4. Acceptarea de către profesori că performanțele în învățare depind și de factori nonintelectuali precum:

- ▶ Mecanismele motivațional–afective
- ▶ Mecanismele voluntare
- ▶ Trăsături de personalitate

2.4.1.Mecanismele motivațional–afective

- ▶ Acestea oferă energia necesară desfășurării activității psihice de învățare
- ▶ Profesorii să fie conștienți că rezultatele elevilor depind nu doar de efortul voluntar depus de aceștia, ci și de motivația învățării – care este influențată în mare măsură de calitatea predării
- ▶ Motivația intrinsecă versus extrinsecă – cu cât profesorii vor realiza lecții cât mai atractive/stimulative, cu atât liceeni vor experimenta plăcerea de a învăța de dragul învățării și nu constrânși de obținerea unor note, promovarea examenelor sau alte resorturi externe

2.4.2. Mecanismele voluntare

- ▶ Profesorii să găsească timp pentru a sta de vorbă cu acei adolescenți care n-au avut suficiente oportunități de maturizare a mecanismelor voluntare – nu sunt dispuși pentru efort voluntar nici la liceu și nici în alte planuri ale vieții lor. Nu-i ajută cu nimic dacă sunt criticați, ironizați și amenințați cu scenarii viitoare pesimiste/copleșitoare.
- ▶ Discuțiile trebuie purtate astfel încât adolescenții să descopere ei înșiși, pornind de la exemple concrete, că este într-adevăr profitabil să aibă **tenacitate** în îndeplinirea scopurilor relevante pentru viața lor. Fiecare om trăiește nu doar ancorat în prezent, ci își plăsmuiește un vis de perspectivă.
- ▶ Cum contribuie fiecare la îndeplinirea propriului vis de perspectivă? Unul din răspunsuri este voința sau **capacitatea psihică de a depăși obstacolele interne și/sau externe** care apar în calea îndeplinirii scopurilor propuse.
- ▶ Puterea și independența voinței (calități definitorii ale acestui proces psihic reglatoriu) se dezvoltă în funcție și de modelele parentale, de modul în care sunt interpretate situațiile competitive, succesele și eșecurile, diind de asemenea în strânsă relație cu **stima de sine și autoeficacitatea.**, nevoia de afirmare și autorealizare.

2.4.3. Trăsături de personalitate

- ▶ Profesorii trebuie să știe că unul dintre factorii de personalitate (*Big Five Factors*) – **conștiinciozitatea** se structurează în funcție de modelele, precum și tipurile de solicitări în contextele educative, așteptările/standardele persoanelor semnificative
- ▶ Nevoia de afirmare și autorealizare contribuie la descoperirea și certificarea propriilor capacități, aptitudini. Participarea la competiții, olimpiade reprezintă prilejuri de confirmare a propriilor calități. Atenție la competitivitatea exagerată sau la standardele greu de atins care pot să ducă la fragilizarea încrederii în sine
- ▶ Profesorii să îi ajute pe elevi să gestioneze emoțiile pe care le resimt atunci când se confruntă cu nereușite. Valoarea lor nu depinde exclusiv de performanțe, note, etc. Valoarea înseamnă mai mult decât toate acestea la un loc.
- ▶ Stilul centrat în sarcina versus stil ego-defensiv – profesorii să le ofere suportul necesar celor care au performanțe sub potențialul lor din cauza stilului ego-defensiv (de exemplu, depistarea gândurilor distorsionate și a emoțiilor asociate acestora; substituirea lor cu gânduri raționale/realiste, prin implicarea adolescentului în situații concrete în care să descopere că poate mai mult)